

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ชนิดการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenological research) เป็นการศึกษาตามสภาพการณ์จริง และตามการรับรู้ของผู้ที่อาศัยในสถานการณ์นั้น ๆ เป็นธรรมชาติของปรากฏการณ์ และสะท้อนให้เห็นบริบทของปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปรากฏการณ์การดำเนินชีวิตเมื่อได้รับผลกระทบจากการได้รับยาไซโคดูติน การดูแลตนเอง คุณภาพชีวิต และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเองของหญิงตั้งครรภ์ติดเชื้อเอชไอวี ที่ได้รับยาไซโคดูติน ที่มาฝากครรภ์ที่หน่วยฝากครรภ์ โรงพยาบาลของรัฐบาล จำนวน 2 แห่งในจังหวัดสงขลา จำนวน 15 ราย ระยะเวลาที่ทำการศึกษา 12 เดือน

บริบทของการศึกษา

เพื่อให้เข้าใจกระบวนการศึกษาวิจัย และเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับหญิงตั้งครรภ์ตั้งแต่จุดเริ่มต้น คือ การฝากครรภ์ และเหตุการณ์ที่ดำเนินต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ หลังจากวันแรกที่ฝากครรภ์ คือ การตรวจเลือด การรู้ผลว่าติดเชื้อเอชไอวี การเข้าร่วมโครงการรับยาไซโคดูติน เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อเอชไอวี ไปสู่ลูกในครรภ์ การเข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนบริการและปฏิสัมพันธ์อื่น ที่หญิงตั้งครรภ์เข้าไปเกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

สถานที่ที่ใช้ในการศึกษา

สถานที่ที่ใช้ในการศึกษาเป็นแผนกฝากครรภ์ ของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 2 แห่ง ในจังหวัดสงขลา ให้บริการสูติศาสตร์ทั้งปกติ และผิดปกติ ในระยะตั้งครรภ์ตลอด และหลังคลอด โดยแผนกสูติศาสตร์ได้รับนโยบายจากกระทรวงสาธารณสุขในการดำเนินการโครงการ เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อเอชไอวี จากแม่สู่ทารก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- หญิงตั้งครรภ์ทุกคนจะได้รับการปรึกษาและตรวจการติดเชื้อเอชไอวี โดยความสมัครใจ
- หญิงตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อเอชไอวี จะได้รับยาต้านไวรัส ในระยะตั้งครรภ์ และระหว่างคลอด
- ทารกที่เกิดจากแม่ที่ติดเชื้อเอชไอวี จะได้รับยาต้านไวรัส และจะได้รับนมผสม สำหรับเลี้ยงทารก รวมทั้งได้รับตรวจหาภูมิคุ้มกันต่อเชื้อเอชไอวี

- แม่และทารก เหล่านี้ จะได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมต่อไป

บริการการฝากครรภ์

หลักการของการให้บริการของแผนกฝากครรภ์ มีดังนี้

1. ประเมินภาวะสุขภาพของแม่ และทารกในครรภ์
2. ให้การรักษาเมื่อพบว่ามีความคิดปกติ
3. ให้ความรู้/ฝึกทักษะ ในการปฏิบัติตัวเพื่อส่งเสริมสุขภาพของแม่และทารกในครรภ์
4. ให้ยาธาตุเหล็ก วิตามิน และให้ยาป้องกันบาดทะยัก

ขั้นตอนในการฝากครรภ์

ผู้ที่มาฝากครรภ์ทุกคนจะต้องได้รับการตรวจทางห้องปฏิบัติการตามที่โรงพยาบาล กำหนดก่อนที่จะได้รับบริการฝากครรภ์อื่น

การตรวจทางห้องปฏิบัติการในวันที่มาฝากครรภ์ ครั้งแรก มีทั้งหมด 6 อย่างคือ

1. ตรวจปัสสาวะหาไข่ขาวและน้ำตาลในปัสสาวะ
2. ตรวจหาความเข้มข้นของเลือด
3. ตรวจเลือดหาเชื้อซิฟิลิส
4. ตรวจเลือดหาภูมิต้านทานต่อเชื้อเอชไอวี
5. ตรวจเลือดหากรุ่มเลือด อาร์ เอช และกรุ่มเลือดเอบีโอ
6. ตรวจเลือดหาภาวะติดเชื้อดื้อยาเสพติดไวรัสบี

สำหรับการตรวจเลือดหาแอนติบอดีต่อเชื้อเอชไอวี มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากการตรวจเลือดชนิดอื่น คือถ้าผลเลือดบอกว่าติดเชื้อเอชไอวี สำหรับคนที่ไม่เคยรับรู้ว่าคุณอยู่ในกลุ่มเสี่ยง และไม่ได้เตรียมใจที่จะรับเหตุการณ์ไว้ก่อน การรับรู้ว่าคุณติดเชื้อเอชไอวี จะมีผลกระทบทางด้านจิตสังคมอย่างรุนแรง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้นก่อนตรวจเลือดของแอนติบอดีต่อเชื้อเอชไอวี จึงต้องได้รับการยินยอมจากหญิงตั้งครรภ์ จึงจะตรวจได้ และต้องเตรียมหญิงตั้งครรภ์ให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจเลือด และต้องเตรียมพร้อมที่จะรู้ผลการตรวจ ไม่ว่าจะผลจะออกมาว่าติดเชื้อเอชไอวี หรือไม่ ดังนั้น การตรวจเลือด หาแอนติบอดีต่อเชื้อเอชไอวี และการบอกผลเลือดจึงมีขั้นตอนดังนี้

1. พยาบาลจึงต้องชี้แจงให้หญิงตั้งครรภ์ทราบเพื่อตัดสินใจในการตรวจเลือดหาแอนติบอดีต่อเชื้อเอชไอวี เมื่อหญิงตั้งครรภ์ตกลงตรวจเลือด ให้ลงลายมือชื่อแสดงความยินยอมในแบบฟอร์มและเก็บไว้เป็นหลักฐาน

2. ให้การปรึกษาก่อนตรวจเลือด

3. แพทย์เป็นผู้บอกผลการตรวจว่าติดเชื้อเอชไอวี ให้หญิงตั้งครรภ์ทราบหลังจากได้ตรวจเลือดซ้ำ และได้ผลว่าติดเชื้อเอชไอวี ทั้ง 2 ครั้ง ตรงกัน

4. ให้การปรึกษาหลังรู้ผลเลือด โดยพยาบาลจะให้การปรึกษาหลังจากที่หญิงตั้งครรภ์ก็ได้รับรู้ว่ามีเชื้อเอชไอวี จากแพทย์แล้ว

ในการมาฝากครรภ์ครั้งแรก หญิงตั้งครรภ์ทุกคน จะได้รับการตรวจครรภ์ และบริการทางแพทย์อื่น จากผู้ให้บริการของแผนกฝากครรภ์ ซึ่งอาจจะเป็นแพทย์ พยาบาล ผดุงครรภ์ หรือนักศึกษาพยาบาลภายใต้การนิเทศของอาจารย์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ให้บริการของแผนกนี้ และได้แนะนำให้มาโรงพยาบาลครั้งหน้า อีก 2 สัปดาห์ต่อมาในการฝากครรภ์ครั้งที่ 2 ถ้าผลการตรวจเลือดแสดงว่าไม่ติดเชื้อเอชไอวี หญิงตั้งครรภ์รายนั้นจะได้รับการฝากครรภ์ ตามกิจวัตรที่ปฏิบัติอยู่ในแผนกฝากครรภ์ แต่ถ้าผลการตรวจเลือด แสดงว่าติดเชื้อเอชไอวี พยาบาลจะตรวจเลือดซ้ำในวันนั้น และนัดให้มารับทราบผลการตรวจเลือดอีก 1 สัปดาห์ต่อมา

การเข้าร่วมโครงการป้องกันการแพร่เชื้อเอชไอวี จากแม่สู่ทารก

1. หญิงตั้งครรภ์ที่มีผลเลือดแสดงว่าติดเชื้อเอชไอวี เหมือนกันทั้ง 2 ครั้ง หรือ หญิงตั้งครรภ์ที่เคยรู้ว่าติดเชื้อเอชไอวี ก่อนมาฝากครรภ์ครั้งนี้ และมีผลเลือดที่ตรวจในการมาฝากครรภ์ครั้งนี้ว่าติดเชื้อเอชไอวี พยาบาลไม่บอกผลการตรวจเลือดให้หญิงตั้งครรภ์ทราบ แต่จัดให้ได้พบแพทย์ แพทย์จะเป็นผู้บอกผลเลือดให้แก่หญิงตั้งครรภ์เอง แพทย์บอกผ่านหญิงตั้งครรภ์เพื่อบอกให้สามีมาตรวจเลือด และบอกรายละเอียดของโครงการให้ยาไซโดควิน แก่หญิงตั้งครรภ์ เพื่อลดการแพร่เชื้อเอชไอวี ไปยังทารกในครรภ์ เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์พิจารณาตัดสินใจ ในการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมโครงการ

รายละเอียดของโครงการ

1. หญิงตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อเอชไอวี ทุกคนที่ต้องการตั้งครรภ์ต่อไป จะได้รับยาต้านไวรัส ไซโดควินโดย

- เริ่มรับประทานยาเมื่ออายุครรภ์ 34 สัปดาห์ เช้า เย็น ครั้งละ 300 มิลลิกรัม จนเจ็บท้องคลอด

- ในระยะเจ็บท้องคลอด รับประทานครั้งละ 300 มิลลิกรัม ทุก 3 ชั่วโมง กระทั่งคลอด

2. ทารกที่คลอดจากแม่ที่ติดเชื้อเอชไอวี

- ทารกที่คลอดจากแม่ที่รับประทานยาต้านไวรัสตั้งแต่ 4 สัปดาห์ขึ้นไป ในระยะตั้งครรภ์และระยะคลอดทุกคน จะได้รับยาต้านไวรัส ไซโดควินชนิดน้ำโดยเริ่มรับประทานทันทีหลังคลอด ขนาด 2 มิลลิกรัมต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม ทุก 6 ชั่วโมง รับประทานติดต่อกัน 1 สัปดาห์

- แม่ที่รับประทานยาต้านไวรัสไม่ครบ 4 สัปดาห์ ในระยะตั้งครรภ์และในระยะคลอดทุกคนจะได้รับยาต้านไวรัส ไซโดควิน ชนิดน้ำโดยเริ่มรับประทานทันทีหลังคลอด ขนาด 2 มิลลิกรัมต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม ทุก 6 ชั่วโมง ติดต่อกัน 6 สัปดาห์

3. ทารกที่เกิดจากแม่ที่ติดเชื้อเอชไอวี จะได้รับนมผสมสำหรับเลี้ยงทารกจนอายุ 12 เดือน แทนการเลี้ยงด้วยนมแม่

4. ทารกที่เกิดจากแม่ที่ติดเชื้อเอชไอวี ทุกคนต้องได้รับการตรวจหาภูมิคุ้มกันทานต่อเชื้อเอชไอวี เมื่ออายุ 12 เดือน หากผลพบว่ายังมีภูมิคุ้มกันทานต่อเชื้อเอชไอวี อยู่ให้ตรวจซ้ำอีกครั้งเมื่ออายุ 18 เดือน

5. สำหรับแม่และทารกที่ได้รับยาต้านไวรัสจะได้รับการดูแลและรักษาที่เหมาะสมต่อไป

2. หญิงตั้งครรภ์ติดเชื้อเอชไอวี ที่มีอายุครรภ์ไม่ครบ 34 สัปดาห์จะมีการนัดมาฝากครรภ์ และให้บริการฝากครรภ์ก็เหมือนกับหญิงตั้งครรภ์รายอื่น ๆ พยาบาลจะจดบันทึกรายละเอียดของหญิงตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อเอช ไอ วี เพื่อได้รู้จำนวนผู้ติดเชื้อเอช ไอ วี และจะได้รู้ว่าหญิงตั้งครรภ์รายใดบ้างที่อายุครรภ์ใกล้ 34 สัปดาห์ พยาบาลจะได้เบิกยาไซโดควินจากแผนกยา มาเตรียมพร้อมไว้ที่แผนกฝากครรภ์ เพื่อความสะดวกในการให้ยา

3. เมื่อหญิงตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อเอชไอวี มีอายุครรภ์ 34 สัปดาห์ และตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ พยาบาลผู้ดูแล จัดให้เซ็นใบสมัครการเข้าร่วมโครงการ และให้พบแพทย์ ๆ จะสั่งยาจำนวน 42 เม็ด เพื่อให้รับประทานครั้งละ 1 เม็ด วันละ 2 เวลา หลังอาหารเช้า และเย็น เป็นเวลา 2 สัปดาห์ และให้กินเนื้อไปบ้าง พร้อมบอกรายละเอียดเกี่ยวกับยาไซโดควิน คือ การลดโอกาสที่ทารกจะติดเชื้อเอชไอวี หลังจากเข้าร่วมโครงการนี้ วิธีการมารับยา การรับประทานยา อาการข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้น วิธีปฏิบัติเมื่อลืมรับประทานยาหรือเมื่อมีอาการอาเจียนหลังรับประทานยา เป็นต้น และให้แผ่นพับ ช้อแนะนำ และการปฏิบัติในการรับประทานยาไซโดควิน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อแนะนำและการปฏิบัติในการรับประทานยา ไซโคควิดีน

- รับประทานยา มือละ 1 เม็ด (300 มก.) วันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น หลังอาหาร
- กรณีที่ลืมรับประทานยาตามกำหนด ให้รับประทานยาทันทีที่นึกได้ แล้วรับประทานมือต่อไปตามปกติ เช่น ถ้าลืมรับประทานยามือเช้า และมานึกได้เมื่อเวลาบ่าย 4 โมงเย็น ให้รับประทานทันที 1 เม็ด (300 มก.) แล้วรับประทานมือเย็นตามปกติ แม้ว่าการรับประทานยาทั้ง 2 ครั้ง จะห่างกันเพียงไม่กี่ชั่วโมงก็ตาม
- ถ้าลืมรับประทานยา 1 มือ (มือเช้า) แล้วนึกขึ้นได้ เมื่อจะรับประทานมือต่อไป (มือเย็น) ให้รับประทานพร้อมกัน 2 เม็ด (300 มก.) ในมือเย็นนั้น (แต่ห้ามรับประทานมากกว่า 2 เม็ดในมือเดียวกัน)
- ถ้าอาเจียนภายในครึ่งชั่วโมงหลังรับประทานยา ให้รับประทานใหม่ทันที 1 เม็ด แต่ถ้าอาเจียนเกิดขึ้นเกินครึ่งชั่วโมง หลังจากรับประทานไปแล้วไม่ต้องรับประทานเพิ่ม เพราะยาจะไปในกระเพาะอาหารแล้ว หากไม่หยุดอาเจียนต้องรีบมาพบแพทย์ อย่าหยุดใช้ยาเอง
- ต้องนำชองยาเค็มมาคืนทุกครั้ง เพื่อรับชองยาใหม่
- อาการข้างเคียงที่พบขณะรับประทานยา ไซโคควิดีน
  - อาการคลื่นไส้, อาเจียน, มึนงง, เวียนศีรษะ, เบื่ออาหาร
  - โลหิตจาง

หากมีอาการดังกล่าว รีบปรึกษาแพทย์ อย่าหยุดรับประทานยาเอง
- อาการที่แสดงว่า เจ็บท้องคลอดจริง
  - เจ็บท้อง ท้องแข็งเป็นระยะสม่ำเสมอ
  - เจ็บครั้งละประมาณ 30-40 วินาที
  - ขณะเจ็บ ท้องแข็งทุก 10-15 นาที หรือถี่กว่านั้น เป็นระยะครั้งถึง 1 ชั่วโมง มีเลือดหรือน้ำเดิน ให้รับประทานยา 1 เม็ด (300 มก.) ลงเวลาแล้วรีบมาโรงพยาบาลทันที พร้อมแจ้งเวลารับประทานยาแก่เจ้าหน้าที่ห้องคลอดทราบ (อย่าลืมนำยาและชองยามาด้วย)
  - ในห้องคลอด ขณะเจ็บท้องคลอด เจ้าหน้าที่จะดูแลเรื่องการรับประทานยาให้รับประทานยา 1 เม็ด (300 มก.) ทุก 3 ชั่วโมงจนกระทั่งคลอด
- 4. นัดหญิงตั้งครรภ์เพื่อมารับยาและสอบถามอาการที่เกิดขึ้นจากการรับประทานยา ไซโคควิดีน ทุก 2 สัปดาห์ จนกว่าจะคลอด โดยจะต้องนำชองยาเค็มมาคืนก่อนที่จะรับชองยาใหม่ไป การนำชองยาเค็มกลับมาเพื่อพยาบาลผู้ดูแลจะได้ตรวจสอบว่าหญิงตั้งครรภ์ได้รับประทานยาครบหรือไม่

กรณีที่ยังไม่ถึงอายุครรภ์ตั้งแต่ 36 สัปดาห์ทุกคน แผนกฝากครรภ์กำหนดให้นัดหญิงตั้งครรภ์มาตรวจครรภ์ ทุก 1 สัปดาห์ ดังนั้นหญิงตั้งครรภ์ที่เข้าโครงการยังคงต้องมาโรงพยาบาลเพื่อตรวจครรภ์ ทุก 1 สัปดาห์ แต่ถ้าตรงกับสัปดาห์ที่ต้องรับยาไซโคควินก็จะได้รับยาด้วย

5. ตรวจความเข้มข้นของเลือด โดยตรวจฮีโมโกลบิน ทุก 2 สัปดาห์ หลังรับประทานยาไซโคควิน ถ้าค่าฮีโมโกลบินน้อยกว่า 8 กรัม % แพทย์จะพิจารณาให้หยุดยา กรณีที่เลือดจางแต่ค่าฮีโมโกลบินมากกว่า 8 กรัม % แนะนำให้ปฏิบัติตัวเพื่อให้ได้ธาตุเหล็กเพิ่ม คือ แนะนำให้รับประทานยาที่มีธาตุเหล็กซึ่งทางโรงพยาบาลได้จัดให้ แล้วแนะนำเรื่องชนิดและปริมาณอาหารที่มีธาตุเหล็กสูง และมีสารอาหารครบถ้วน

6. แผนกฝากครรภ์ ส่งรายชื่อของหญิงตั้งครรภ์คิดเชื้อเอชไอวีที่ได้รับยาไซโคควินให้เจ้าหน้าที่ห้องคลอดทราบ เมื่อหญิงตั้งครรภ์ที่มีชื่อในกลุ่มดังกล่าวมาคลอด พยาบาลประจำห้องคลอดจัดให้ผู้คลอดได้รับประทานยาไซโคควินที่หญิงตั้งครรภ์นำติดตัวมาด้วยครั้งละ 1 เม็ด ทุก 3 ชั่วโมง ตั้งแต่เจ็บครรภ์จริง จนกระทั่งคลอด เมื่อหญิงตั้งครรภ์คลอดแล้ว พยาบาลประจำห้องคลอดจะแจ้งกลับมายังแผนกฝากครรภ์เพื่อแจ้งให้ทราบข้อมูลและแจ้งไปยังแผนกกุมารเพื่อส่งต่อในการดูแลทารกหลังคลอดต่อไป

หลังคลอดเสร็จแล้ว แม่จะพักอยู่ในหอผู้ป่วยหลังคลอด ด้วยระยะเวลาเท่ากันกับหญิงหลังคลอดอื่น ๆ และนัดมาพบแพทย์ที่แผนกฝากครรภ์ อีก 10 วันต่อมา อีก 1 ครั้ง หลังคลอดแม่ไม่ต้องรับประทานยาไซโคควินอีกต่อไป แต่ทารกจะได้ยาไซโคควิน ขนาด 2 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม ทุก 6 ชั่วโมง ติดต่อกันตามกำหนด และทารกจะได้รับการดูแลจากกุมารแพทย์โดยนัดให้มาตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลเป็นระยะ ๆ

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างซึ่งต่อไปในวิจัยนี้จะเรียกว่ากรณีศึกษา เป็นหญิงตั้งครรภ์คิดเชื้อเอชไอวีที่ได้รับยาไซโคควินที่ได้มาฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลของรัฐบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จังหวัดสงขลา จำนวน 15 ราย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงคุณสมบัติดังนี้

1. ระบุว่าตนเองคิดเชื้อเอชไอวี และได้รับยาไซโคควิน
2. มีอายุครรภ์ เมื่อเริ่มศึกษา 34 สัปดาห์
3. ไม่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ เช่น เป็นโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ

โรคเบาหวาน เป็นต้น

4. ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยและยินดีให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

การดำเนินการวิจัย

แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนเตรียมการก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีการเตรียมการดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อมของผู้วิจัย ในการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยนับเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยวางแผนเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1.1.1 เตรียมความรู้ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ โรคเอดส์ในหญิงตั้งครรภ์ เช่น รูปแบบการแพร่ระบาด ผลของการติดเชื้อเอชไอวีต่อการตั้งครรภ์ การตั้งครรภ์ต่อการดำเนินของการติดเชื้อเอชไอวี ปัจจัยที่มีผลต่อการติดเชื้อเอชไอวี จากแม่สู่ทารก วิธีลดการติดเชื้อจากแม่สู่ทารก แนวทางการให้ยาต้านไวรัสเอชไอวีในหญิงตั้งครรภ์ และเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด และวิจัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของบุคคลเมื่อได้รับผลกระทบจากความเจ็บป่วยและการรักษา ในด้านการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการดูแลตนเอง คุณภาพชีวิตและปัจจัยหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง การเตรียมความรู้เหล่านี้เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นที่จะศึกษาให้ชัดเจนและครอบคลุมยิ่งขึ้น

1.1.2 ด้านระเบียบวิธีการวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยเคยมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ หนึ่คือการวิจัยเชิงประสบการณ์วิทย์ยามาก่อน ในการวิจัยครั้งนี้จึงเพียงแต่ทบทวนความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์ เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2 การสร้างแนวคำถามสำหรับการใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยเตรียมแนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนาครั้งแรก ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อนำไปสู่การเจาะลึกของเนื้อหา โดยมีคำถามอื่น ๆ ตามมาอีกหยุ่นตามสถานการณ์ที่เอื้อให้ผู้ให้ข้อมูลอิสระได้แสดงออก ถึงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่แท้จริง ของผู้ให้ข้อมูลเพื่อจะตอบคำถามการวิจัยให้ได้แนวคำถามนี้ ผู้วิจัยได้ความคิดมาจากเนื้อหาในข้อ 1.1.1 ร่วมกับประสบการณ์ส่วนบุคคลของคนที่เคยมีประสบการณ์ ลักษณะนั้นมาก่อน และประสบการณ์เชิงวิชาชีพของผู้วิจัยเอง พร้อมกับสร้างแนวทางการสังเกตเป็นแนวทางการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้วิจัยได้นำแนวคำถาม และแนวทางการสังเกตที่สร้างเสร็จแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ และรับเอาข้อเสนอแนะความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงก่อนนำไปทดลองใช้ และปรับปรุงจนสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

1.3 ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการ โรงพยาบาล เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการ โรงพยาบาลแล้วทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ติดต่อประสานงานกับพยาบาลที่รับผิดชอบ โครงการป้องกันการแพร่เชื้อเอชไอวี จากแม่สู่ทารก ที่แผนกฝากครรภ์ เพื่อแจ้งให้ทราบว่าจะทำการเก็บข้อมูล และจัดเตรียมสถานที่ที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งได้ห้องอยู่ในแผนกฝากครรภ์ ห้องนี้มีประตูปิดมิดชิดพอสมควร

2.2 ตำรวจหญิงตั้งครรภ์คิดเชื้อเอชไอวี ที่เข้าโครงการจากสมุดบันทึก จดรายชื่อ และรายละเอียดของหญิงตั้งครรภ์ ที่เข้าโครงการแต่ละคน เลือกกรณีศึกษาตามคุณสมบัติที่กำหนด และได้อาสาให้พยาบาลที่รับผิดชอบ โครงการบอกข้อมูลคร่าว ๆ ของโครงการวิจัย และขออนุญาตเพื่อให้ผู้วิจัยได้พบเพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย และชักชวนให้เข้าร่วม โครงการวิจัย

ในสมุดบันทึกนั้น พยาบาลจะเริ่มบันทึกตั้งแต่วันที่รู้ผลเลือดว่าหญิงตั้งครรภ์คิดเชื้อเอชไอวี โดยมีรายละเอียดของข้อมูลส่วนตัว อายุครรภ์ปัจจุบัน จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ และการคลอด ซึ่งหญิงตั้งครรภ์จะมีอายุครรภ์หลากหลาย แต่จากข้อมูลนี้ทำให้สามารถรู้ว่าหญิงตั้งครรภ์จะมีอายุครรภ์ครบ 34 สัปดาห์เมื่อไรซึ่งจะเป็นจุดเริ่มที่จะให้ยาไซโดควิน พยาบาลผู้รับผิดชอบ โครงการจะนัดให้มา โรงพยาบาลในวันนั้น ๆ ผู้วิจัยก็จะไปพบกับหญิงตั้งครรภ์ที่ได้เลือกไว้ในวันนั้น

2.3 เมื่อผู้วิจัยได้รับทราบจากพยาบาลว่า หญิงตั้งครรภ์ อนุญาตให้ผู้วิจัยพบได้ ผู้วิจัยจึงพบกับหญิงตั้งครรภ์รายนั้น โดยสนทนากันในห้องที่จัดไว้สำหรับเก็บข้อมูล ผู้วิจัยแนะนำตนเอง บอกวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการศึกษา ลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูล สิทธิของหญิงตั้งครรภ์ในการร่วม โครงการวิจัย และบอกถึงรายละเอียดของการปกปิดข้อมูล (มีรายละเอียดในหัวข้อจรรยาบรรณของผู้วิจัยและการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล) ซึ่งหญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ตอบตกลงที่จะร่วม โครงการวิจัย มีเพียง 3 ราย ที่ปฏิเสธด้วยเหตุผลว่าต้องการกลับบ้านให้เร็วที่สุดหลังจากแพทย์ตรวจเสร็จ เมื่อหญิงตั้งครรภ์รายใดตกลงร่วม โครงการวิจัย ผู้วิจัยนัดหมายที่จะเก็บข้อมูลหลังจากแพทย์ได้ให้บริการฝากครรภ์แก่หญิงตั้งครรภ์เสร็จแล้วในวันนั้น

สำหรับการเก็บข้อมูลในครั้งต่อ ๆ ไป ผู้วิจัยนัดพบกับกรณีศึกษาในวันที่ทางโรงพยาบาลนัดหมาย และจะทำการเก็บข้อมูล หลังจากกรณีศึกษาได้รับบริการฝากครรภ์จากแพทย์เสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อไม่ให้กรณีศึกษามีความกังวลใจ หรือไม่มีสมาธิขณะให้ข้อมูลถ้ายังไม่ได้รับบริการฝากครรภ์

2.4 ทำการเก็บข้อมูล โดยจะสัมภาษณ์แบบเจาะลึก อัดเทปการสนทนา พร้อมการสังเกต ทำการเก็บข้อมูล ในวันแรกที่ได้รับยาไซโดควิน และทุก 2 สัปดาห์จนกระทั่งคลอดและหลัง

คลอดอีก 1 ครั้ง ทำการเก็บข้อมูลในห้องที่อยู่ในแผนกฝากครรภ์ของแต่ละโรงพยาบาล ซึ่งไม่ได้ใช้งานในขณะนั้น ในห้องนี้มีเพียงผู้วิจัยและกรณีศึกษาเท่านั้น ปิดประตูห้องขณะทำการเก็บข้อมูลฯ ครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง ดังนั้นเก็บข้อมูลรายหนึ่งๆ ประมาณ 4-5 ครั้ง

2.5 บันทึกข้อมูลทุกครั้งของการเก็บข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย

2.5.1 บันทึกภาคสนาม (field note) โดยทำการจัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยบันทึกสิ่งที่พบเห็นทันทีหรือหลังจากการสัมภาษณ์ การสังเกตไม่นานนัก จดเฉพาะหัวข้อ แล้วนำมาบันทึกอย่างละเอียดภายใน 24 ชั่วโมง

2.5.2 บันทึกส่วนตัวของผู้วิจัย (personal diary) ทำการบันทึกสิ่งที่เป็นข้อคิดเห็นของผู้วิจัยขณะทำการเก็บข้อมูล อาจเป็นข้อสงสัย ปัญหาที่ยังไม่ได้คำตอบเป็นต้น นำข้อมูลบันทึกไปใช้ หรือหาคำตอบให้ได้ ในการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป

2.6 ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลโดยการใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation technique) สังเกตซ้ำในเหตุการณ์เดียวกัน หรือสังเกตท่าทางและปฏิกิริยาขณะสัมภาษณ์ว่าสอดคล้องกันหรือไม่ หรือสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในคำถามเดียวกัน เพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลขณะที่กำลังอยู่ในระหว่างการเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลรายวัน และหลังจากเก็บข้อมูลครบถ้วนแล้ว โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามรูปแบบของ โคลไลซซี่ (Colaizzi, 1987) ซึ่งมี 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. อ่านบันทึกข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป และจากการจดบันทึกขณะสัมภาษณ์ อ่านข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมไว้ซ้ำหลายๆ ครั้ง เพื่อจับประเด็นสำคัญของข้อมูลทั้งหมด ตัวอย่างเช่น อ่านข้อมูลแล้วให้ความรู้สึกว่าการนิยามรับรู้ว่าคุณเองรับประทานยาต่างจากหญิงตั้งครรภ์รายอื่น

2. หากกลุ่มคำหรือประโยคของคำพูดหรือข้อความ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่บ่งบอกถึงปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยขีดเส้นใต้กลุ่มคำหรือประโยคของคำพูดที่มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา เช่น คนอื่นกินแต่ยาวิตามิน แต่เราต้องกินยาอื่นด้วย ยาทั่วไปใส่ซองพลาสติก แต่เราได้ยาที่ใส่ซองกระดาษ และเขียนว่าห้ามเปิด ไม่อยากให้ใครสงสัยว่าเรากินยาอะไร

3. ตีความหรือให้ความหมายของกลุ่มคำหรือประโยคของคำพูดที่มีความหมายนั้นว่า ประเด็นสำคัญ คืออะไร เช่น กล่าวว่าคุณอื่นจะรู้ว่าตัวเองรับประทานยาแตกต่างไปจากคนอื่น ถ้ากลุ่มคำนั้นตีความได้หลายประเด็นต้องเอาประเด็นนั้นๆ ไปตรวจสอบความถูกต้องกับกรณีศึกษาอีกครั้ง

4. นำข้อความต่างๆ ที่ให้ความหมายประเภทเดียวกันมาตั้งเป็นชื่อหลักที่แสดงถึงแก่นของเรื่องนั้น (theme) เช่น กลัวว่าใครจะรู้ว่าคิดเชื่อเฮฮาไอวี เป็นต้น แล้วนำชื่อหลักเหล่านั้น ไปตรวจสอบกับข้อมูลเดิมที่ได้รับจากกรณีศึกษาเพื่อให้แน่ใจว่าได้เป็นเช่นนั้นจริง

5. เขียนคำอธิบายความหมายของชื่อหลักที่แสดงถึงแก่นของเรื่องที่ตั้งไว้ให้ครอบคลุม และชัดเจนเช่นชื่อหลัก คือ กังวลใจว่าใครจะรู้ว่าคิดเชื่อเฮฮาไอวี คำอธิบายความหมายคือ จากการรับรู้ของกรณีศึกษาว่าโรคเอดส์เป็นโรคที่สังคมรังเกียจ จึงปกปิดไม่ให้ใครรู้ เมื่อตนเองต้องรับประทานยาที่แตกต่างไปจากคนอื่น จึงกังวลว่าจะมีใครคิดสังเกต นำไปสู่การเปิดเผยว่าตนเองคิดเชื่อเฮฮาไอวี

6. นำชื่อหลักที่แสดงถึงแก่นของเรื่องย่อยๆ ของแต่ละปรากฏการณ์ที่ศึกษา คือ ปรากฏการณ์การมีชีวิตรอยู่ การดูแลตนเอง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเอง และคุณภาพชีวิตของหญิงตั้งครรภ์ที่คิดเชื่อเฮฮาไอวีที่ได้รับยาไซโคดรีน มาเชื่อมโยงกันเป็นการแสดงให้เห็น โครงสร้างทั้งหมดของผลการศึกษา ซึ่งเป็นคำตอบของคำถามการวิจัย

7. พิสูจน์ข้อสรุป เมื่อได้บทสรุปผลการวิจัยที่สามารถตอบปัญหาการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจะต้องพิสูจน์ว่าข้อสรุปที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากคำอธิบายของผู้ให้ข้อมูลเป็นการสรุปที่ดี สมบูรณ์แล้ว โดยการตรวจสอบกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และผู้เชี่ยวชาญ

จรรยาบรรณของผู้วิจัยและการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจรรยาบรรณ และได้พิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

ในการเริ่มที่จะติดต่อเชิญชวนเพื่อเข้าร่วม โครงการวิจัย ผู้วิจัยติดต่อผ่านพยาบาลที่รับผิดชอบโครงการป้องกันการแพร่เชื้อเอชไอวี จากแม่สู่ทารก ให้แจ้งถึงลักษณะของโครงการอย่างคร่าว ๆ และขออนุญาตให้ผู้วิจัยได้พบเพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการ และเชิญชวนเข้าร่วมโครงการ เมื่อหญิงตั้งครรภ์ขออนุญาตผู้วิจัยจึงจะพบ โดยมีขั้นตอนต่อไป ดังนี้

1. ผู้วิจัยแนะนำตนเอง บอกวัตถุประสงค์ และขั้นตอนของการศึกษาลักษณะของการสนทนาแบบเจาะลึก พร้อมทั้งให้อ่านแนวคำถามที่ได้จัดเตรียมไว้ บอกถึงจำนวนครั้งและระยะเวลาที่คาดว่าจะใช้ในแต่ละครั้ง ตลอดจนสถานที่ในการสนทนา

2. บอกถึงสิทธิของหญิงตั้งครรภ์ว่า สามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ได้หรือเมื่อตอบรับการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้แล้ว ก็สามารถยุติได้ทุกขั้นตอน โดยไม่ต้องบอกเหตุผลซึ่งจะไม่มีผลต่อการดูแลรักษาแต่อย่างไร

3. ผู้วิจัยบอกถึงรายละเอียดของการปกปิดข้อมูลทุกขั้นตอนของการทำวิจัยในการบันทึกด้วยข้อเขียน หรือ เทปเสียง ขณะทำวิจัย จะไม่ใช่ชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล และไม่ให้นักคนอื่นได้ล่วงรู้ว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นใคร เมื่อสิ้นสุดงานวิจัยก็จะทำลายข้อเขียนและเทปโดยการเผา ในการพิมพ์เผยแพร่จะเสนอในเชิงวิชาการ กระทำในภาพรวม กรณีที่จำเป็นจะต้องระบุความเป็นเฉพาะรายจะใช้ชื่อสมมติแทนชื่อจริง ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านไม่รู้ว่าใครเป็นผู้ให้ข้อมูล

4. ขออนุญาตในการจดบันทึกและบันทึกเสียงขณะเก็บข้อมูล

5. ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล ทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นหลัก เมื่อผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูลผู้วิจัยจะหยุดการสัมภาษณ์และนัดหมายวันเวลาอื่นที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก

6. ในระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง มีความจริงใจที่จะให้ความช่วยเหลือในขอบเขตของวิชาการ ผู้วิจัยประพฤติบนพื้นฐานมารยาทสุภาพชนในสังคมไทย มีความตรงต่อเวลานัดหมาย เป็นคู่สนทนาที่ดี ไวต่อปฏิริยาทางอารมณ์ และสภาวะ เพื่อให้การตอบสนองที่เหมาะสม หลีกเลี่ยงการตำหนิ และอ้างถึงการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลในการรักษาความลับเพื่อช่วยผู้ให้ข้อมูลรู้สึกอิสระ ปลอดภัย ไร้กังวล และเชื่อถือในตัวผู้วิจัย

7. ในระหว่างการเก็บข้อมูล ถ้าผู้ให้ข้อมูลเกิดปัญหาไม่ว่าทางด้านร่างกายหรือจิตใจ ผู้วิจัยจะหยุดการเก็บข้อมูล และจัดให้ได้รับการดูแลรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญทันที